

Andorra i la multiculturalitat: desenvolupament econòmic, humà i cultural

Oliver ALIS i SALGUERO

Des de temps immemorials, Andorra ha sigut un territori de trànsit, tant de persones com de mercaderies. Ja al jaciment arqueològic de la Feixa del Moro, descobert al poble de Juberrí a la parròquia de Sant Julià de Lòria i datat entre els anys 4500-3956 abans de Crist, en el període neolític, s'hi va descobrir enterraments humans, que avui en dia es reconeixen, després d'anàlisis científiques, com a membres d'una mateixa família. Els investigadors del Centre Nacional d'Acceleradors (CNA), d'Espanya, que van intervenir en l'anàlisi del jaciment, van destacar que "a l'interior de les tombes es van trobar elements d'aixovar, la presència dels quals només pot ser explicada gràcies a contactes i intercanvis amb grups assentats a centenars de quilòmetres, des de la costa Mediterrània propera a Barcelona, al sud-de França i àrees alpines". Ref. *Periòdic d'Andorra* del 20 d'abril de 2017, redactat per Esther Jover Martín.

Aquest tipus d'assentaments humans representen l'inici de la trobada de cultures diferents en un mateix espai. En aquell moment, potser l'espai era molt més verge d'altres pobladors, però en el transcurs del temps diferents pobles i cultures van instal·lar-se a les valls d'Andorra, de la mateixa manera que ho van anar fent a la resta del món.

Els moviments humans per sortir del lloc de naixement i instal·lar-se en una altra zona sempre han seguit un mateix objectiu: la recerca de la supervivència individual o col·lectiva, amb l'esperança de desenvolupar una vida amb més garanties, més confort i, potser, avui en dia, amb més plenitud.

Tots aquests desplaçaments han anat acompanyats, tal i com ho hem vist a la Feixa del Moro, d'intercanvis d'estrís i materials originaris de pobles més llunyans o de nous coneixements i aportacions culturals i tecnològiques llunyanes.

En aquest sentit, el procés de poblament de tots els territoris, a través dels segles, ha viscut etapes de multiculturalitat, entesa com l'existència de diferents cultures en un mateix espai físic geogràfic; multiculturalisme, entès com a principi de reconeixement de la diversitat

cultural ja sigui religiosa, lingüística, racial, ètnica o de gènere (www.significados.com); i *uniculturalitat*, entesa com a cultura regional o nacional. Trobem aquest efecte en la romanització d'Europa fins al segle IV després de Crist, on la influència militar, econòmica, cultural i lingüística de Roma va fer fins i tot desaparèixer la majoria d'idiomes dels territoris de l'entorn del mar Mediterrani i va crear uns fluxos econòmics que han persistit fins l'actualitat, a més de precedir a un moviment de cristianització de tot el continent.

Després de la romanització i fins a finals del segle XV, Europa va viure diferents etapes de xocs culturals i de multiculturalitat, uniculturalitat i de trencament o distanciament cultural. N'és un bon exemple la conquesta, més o menys pacífica, dels pobles musulmans del nord de l'Àfrica a la península Ibèrica, els quals van arribar fins a Poitiers (França), i la reconquesta posterior, per part dels regnes cristians, d'aquests territoris. En l'actualitat encara en gaudim les conseqüències en diferents camps, com són el de la toponímia, en el del lèxic han quedat una gran quantitat de paraules d'origen àrab, tant en el català com en el castellà, i, evidentment, en la música, la gastronomia, l'agricultura i el patrimoni monumental arquitectònic. Probablement, l'època de màxima esplendor de multiculturalitat es va viure a cavall o a la transició entre l'edat mitjana i el Renaixement, produïda a Espanya just abans de la conversió forçosa al cristianisme de tots els ciutadans, primer jueus i després musulmans, d'aquest regne per part dels Reis Catòlics. Abans d'això convivia en pau aquestes tres religions, culturalment força allunyades, en el mateix territori. A partir del segle XV, ràpidament, amb el descobriment d'Amèrica l'any 1492, els moviments poblacionals es van disparar a escala mundial. Molts països del vell continent van entaular una lluita per conquerir territoris del nou món i d'altres que ja coneixien, colonitzant aquestes zones i imposant a voltes les seves cultures, idiomes i inclús coneixements tècnics, per sobre dels nadius. En aquests casos potser podríem parlar de cert extermini o solapament cultural.

Amb l'arribada de la Revolució Industrial, la multiculturalitat mundial va esdevenir més evident i constant. Sobretot en regions amb port marítim, el transport amb vaixell de vapor va multiplicar les relacions entre els pobles, i va intensificar l'assentament i la convivència de pobles amb cultures diferents en les mateixes ciutats. En són bons exemples els barris italians, irlandesos i després xinesos en ciutats com Nova York.

Pel que fa a Andorra, tot i que podríem pensar que fins al final del primer terç del segle XX va restar com un territori amb poques relacions culturals i econòmiques, amb l'inici de la Revolució Industrial també hi van créixer: la indústria del ferro, a banda de la ja tradicional ramaderia, amb grans desplaçaments fins a la plana de Lleida durant les èpoques de transhumància, va fer aparèixer un important flux de transport de mercaderies de l'exterior cap a Andorra i de ferro cap a l'exterior. Seguidament, la indústria del tabac i l'inici de l'activitat comercial relacionada a Andorra van esdevenir un primer efecte de crida de persones que es van instal·lar a Andorra per tal de treballar en aquests sectors. Abans d'aquest moment, però, per necessitat econòmica, molts andorrans van emigrar a zones del sud de França i el nord de Catalunya per trobar feina, entre d'altres, a les vinyes i d'altres en zones més industrialitzades.

En qualsevol cas, durant la primera meitat del segle XX, a partir de la Primera Guerra Mundial, la Guerra Civil espanyola i la Segona Guerra Mundial, la situació de país neutral i independent

d'Andorra va generar un efecte crida a ciutadans dels estats veïns, ja que el Principat els garantia protecció davant les violentes persecucions que aquests vivien en els seus territoris. Gaudint dels privilegis, tant geogràfics, ja que és un país situat entre Espanya i França, com comercials, que es donaven per tenir dos fronteres diferents i per una fiscalitat inexistent. Per aquests motius, Andorra va tenir un creixement econòmic i demogràfic exponencial que va durar uns seixanta anys. En aquest sentit, tot i que es van instal·lar a Andorra persones de gran part de les regions dels dos països veïns, les zones d'on venien més quantitat de persones, amb certes diferències culturals de rellevància, van ser Andalusia, Galícia, Catalunya, França i, posteriorment, Portugal.

Així doncs podem afirmar que Andorra és un molt bon exemple de país multicultural on, tot i els necessaris esforços de l'estat (Consell General, Govern i Comuns) per promocionar la cultura, les tradicions i la llengua oficial, conviuen persones de diferents cultures seguint el seu benestar social i econòmic. Un fet que ha permès demostrar que la convivència de diferents cultures és possible, encara que cal insistir a donar suport a la integració per evitar l'aïllament de les persones migrades. A partir dels darrers decennis del segle XX, diferents organitzacions culturals han vist la llum a Andorra. Entre aquestes podríem destacar la Casa d'Andalusia, la Casa de Portugal, la Casa d'Extremadura, l'Aliança andorrano-francesa, associacions o organitzacions de ciutadans d'origen britànic, rus, indi, entre d'altres; unes nodrides comunitats jueva i musulmana i com no podria ser d'altra manera, l'església catòlica, representada per les set esglésies parroquials..., i sense oblidar totes les associacions culturals d'origen nacional: esbarts, corals, la Germandat de Sant Sebastià, confraries d'escudellaires, comissions de festes, companyies de teatre, entre moltes altres. Per tant, es podria afirmar que Andorra és un bon exemple de convivència cultural.

Però Andorra, en aquest sentit, no és un cas paradigmàtic. En la majoria de societats actuals conviuen diverses cultures, diferents a la cultura autòctona. Un fet que ha passat des de l'inici de la humanitat, tal com s'ha exposat anteriorment, però que ha crescut exponencialment a causa de la globalització. Aquesta ha comportat que en un mateix territori visquin multitud de cultures i trets culturals, sense que aquesta convivència sigui deguda als fluxos migratoris actuals, sinó que aquests s'han assentat des de nombrosos anys enrere. Fins ara, al segle XXI, en la història no hi ha hagut mai la quantitat de productes culturals diversos que, travessant fronteres, estableixin modes d'oci, de vestir, de relacionar-se, d'estils de vida, és a dir, de cultura (Lluch, 2005). No podem oblidar la potència també de la multiculturalitat en la gastronomia. Avui en dia podem dinar en una borda típica andorrana menjant productes o cuina pirinencs, i sopar en un restaurant xinès, japonès o hindú, entre altres.

Per aquest motiu, la multiculturalitat al segle XXI no es pot entendre sense el fenomen de la globalització, la qual ha trencat les fronteres físiques i ha permès construir ponts culturals sense necessitat de desplaçament de les persones d'un país cap a un altre. Establint nous models culturals que es nodreixen de diverses cultures, al mateix temps. La interconnexió per la via d'Internet ha apropiat i apropiat els propers anys més que mai totes les cultures del món.

Tornant al cas que ens ocupa i per finalitzar, en la societat andorrana actual trobem una multiculturalitat, donada, d'una banda, per la migració i d'una altra, per la globalització. Tot

i que inicialment aquesta multiculturalitat era donada pel moviment de persones a la recerca del benestar propi, ara també trobem al Principat l'existència de trets i costums d'altres cultures que no han arribat pel moviment de persones, sinó perquè han travessat les fronteres físiques i han assentat la influència a través d'altres canals, és a dir, sense necessitat de moviment físic de les persones. Un fet que, tal com s'ha apuntat anteriorment, necessita dels esforços de les institucions mantenir el clima de convivència de cultures, sense que una s'imposi de manera general a la resta, vetllant sempre per la conservació d'allò autòcton i integrant allò forà.

Oliver Alís i Salguero,

Conseller General

Grup Parlamentari Terçeravia + Unió Laurediana + Independents